

Marina Marasović-Alujević
Split

DOPRINOS DIJALEKTOLOGIJI DALMACIJE

U povodu Rječnika mletačko-dalmatinskog dijalekta

Nedavno je u Trstu objavljen *Rječnik mletačko-dalmatinskog dijalekta* (*Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Lint, 1984), koji je priredio Luigi Miotto¹. Autor se rodio u Splitu 1924. g. u splitskoj obitelji talijanskog porijekla, a diplomirao je filozofiju 1947. na Sveučilištu u Trstu, gdje je sada profesor talijanske književnosti i povijesti na Tehničko-nautičkom institutu².

Već u ranoj mladosti kao sedamnaestogodišnjak Miotto se javio prvim literarnim pokušajima, uglavnom poezijom, koju je nastavio i u zrelim godinama i za koju je dobio vrijedna priznanja (Firenze, 1960, Trst, 1973). Okušao se i u kazališnim tekstovima (*La tragedia dei Ranfe*, Trieste, 1949) i u radiofonskim emisijama (o dalmatinskom i istarskom folkloru) te u brojnim priložima iz literarne i uopće kulturne povijesti Dalmacije, koje je objavio u različitim stručnim časopisima. Među njima su i studije o književnom radu N. Tommasea i prilozi proučavanju talijanskog dijalekta u Dalmaciji.³

Rječnik mletačko-dalmatinskog dijalekta rezultat je dugogodišnjeg Miottovog rada, potaknut prvenstveno sentimentalnim razlozima očuvanja jezičnog nasljeđa, govora koji je naučio u svojoj obitelji.

Taj se govor postepeno stvarao od kasnog srednjeg vijeka pa dalje (pošto je u ovom kraju bio u upotrebi stari romansko-dalmatinski jezik — danas sasvim izumro — odnosno varijanta srednjovjekovnog latinskog jezika), a razvio se za vrijeme gotovo četiri stoljeća duge mletačke okupacije Dalmacije, ali i kasnije u doba kratkotrajne francuske, pa zatim stogodišnje austrijske uprave, kad je primio utjecaje tršćanske dijalektne varijante.

Iako to nikada nije bio govor većine stanovništva ovoga kraja, jer je već od ranoga srednjeg vijeka slavenski etnički elemenat vrlo brzo postao dominantan zavladaвши ne samo hrvatskim zaleđem dalmatinskih gradova već je vrlo snažno prodro i u same gradove (kako to najbolje pokazuje količina slavenskih antroponima), ipak je taj talijanski dalmatinski dijalekt imao veliku ulogu u vojno-političkoj, privrednoj i kulturnoj povijesti primorskih gra-

dova istočnog Jadrana. Kako je talijanski jezik stalno bio potican ne samo od strane mletačke uprave u ranijim stoljećima novoga vijeka nego i kasnije od strane francuske i austrijske administracije, to je logično da je i njegova specifična dijalektna varijanta ipak bila u vrlo širokoj upotrebi i kod manjinskog talijanskog stanovništva i u mnogim slavenskim obiteljima koje su se njime služile. U razdoblju između dva svjetska rata sve je manji broj talijanskih i slavenskih obitelji koje se u Dalmaciji služe tim dijalektom, a u novoj Jugoslaviji njegova je upotreba u živom govoru svedena na zaista malen broj pripadnika talijanske narodnosti koji žive u Jugoslaviji ili emigranata u Italiji, ili pak pripadnika onih hrvatskih obitelji (uglavnom samo starijih generacija) koji ga vrlo često upotrebljavaju u kombinaciji s govorima hrvatskog čakavskog govora. Unatoč toj sve manjoj »živoj« primjeni talijanskog dalmatinskog dijalekta, pojava jednog ovakvog rječnika i te kako je zanimljiva i korisna u prvom redu radi proučavanja razvitka dijalekta, ne samo talijanskog već i onog čakavskog, hrvatskog, odnosno radi očuvanja i dokumentiranja jezične baštine uopće. U Miottovom Rječniku, naime, od ukupno 5560 riječi velik je broj onih hrvatskog porijekla, što je autor naveo u svakoj natuknici. U svom pregovoru, dapače, autor ističe vjekovnu jezičnu i etničku koegzistenciju talijanskog i hrvatskog elementa, što naglašava i M. Cortelazo u svojoj prezentaciji Miottova Rječnika.

Tako u *Rječniku* nalazimo veoma brojne hrvatske posuđenice bilo u izvornom obliku kao npr. *babetina*, *babine*, *perušina*, bilo transformirane prema pravilima talijanskog jezika, kao što su *aide* (hajde), *aiduco* (hajduk) *co-bila* (kobila), *colo* (kolo) *cucuruzo* (kukuruz), *grebano* (greben), *poluzaco* (polučac), bilo pak u složenicama, koje često odražavaju leksičke kombinacije, tako karakteristične za područje isprepletenih dijalekata, kao što su npr. *aimemeni*, *dušo mia* i dr.

Značajno je i to da se autor potrudio da za svoje natuknice identificira lokalne izvore iz najvažnijih dalmatinskih izvora (uključujući i područje Boke kotorske). Najviše riječi i izraza je iz Zadra i Splita, što je i logično ne samo zbog uloge tih dvaju najznačajnijih dalmatinskih gradova u razvoju dijalekta već i stoga što je i literatura o njima, kojom se autor služio, najbrojnija. Uz ta dva grada navode se još i lokalni izvori iz Boke kotorske, Kotora, Dubrovnika, Makarske, Korčule, Hvara, Brača, Trogira, Šibenika, Paga, Silbe i Raba.

Miotto ne zalazi u etimološka objašnjenja, ali gotovo sve svoje riječi dokumentira citatima literarnih tekstova i poslovice, što njegovom djelu znatno povećava leksikografsku vrijednost.

Rječnik prati i bibliografija, koja ima u popisu oko 200 naslova, također veoma korisnih svima onima koji se bave ovom specifičnom disciplinom. Iz te bibliografije vidimo da se autor služio i nekim novijim tekstovima iz splitskog čakavskog govora, kao što je *Kronika o našem malom mistu* Miljenka Smoje. Njegov bi rad zacijelo bio potpuniji — kako je to primijetio R. Vido-
vić — da se koristio i drugim Smojinim tekstovima isto kao i suvremenom čakavskom poezijom (npr. S. Benzona, J. Fjamenga) te djelima starijih autora kao što su Marko Uvodić, Vicko Mihaljević, Ivan Kovačić — da spomenemo samo neke iz splitskog čakavskog područja, koja naprosto vrve bilingvi-

stičkim izrazima i pokazuju s jedne strane visok stupanj prodora romanizama u dalmatinske čakavske govore, ali s druge strane, veoma često, i slavenske elemente u talijanskom dalmatinskom dijalektu.

No bez obzira na to što bi time sam *Rječnik* bio obogaćen drugim neobrađenim riječima i izrazima, a bez sumnje još više dokumentiran korisnim citatima, Miottov rad predstavlja vrijedan doprinos proučavanju dijalekata u Dalmaciji, prvenstveno talijanskog jezika, ali posredno i onog hrvatskog čakavskog govora. On će stoga veoma korisno poslužiti najviše lingvistima koji su upravljani u proučavanje povijesti jezika i dijalekta, naročito u istraživanju romanizama venecijanskog porijekla. No sigurno će poslužiti i mnogo širem krugu čitatelja, koji su zainteresirani za jedan govor, koji je imao svoje dublje korijene u povijesti i kulturi Dalmacije.

Miottov *Rječnik* nas, međutim, posredno upozorava i na to da još uvijek nemamo odgovarajućeg rječnika dalmatinskog čakavskog dijalekta (u njegovim brojnim lokalnim varijantama) kao veoma živog govora svakodnevne upotrebe isto kao i stare i suvremene literature. Prije desetak godina tog se korisnog posla prihvatio ugledni američki slavist Thomas Wagner sa Državnog univerziteta u Pennsylvaniji. Njegovim višegodišnjim radom dobivamo prvi rječnik splitskog čakavskog govora, kojim će se također koristiti šira čitalačka publika, a nadasve specijalisti, za nova istraživanja dijalekta u Dalmaciji. U tom, dakle, svjetlu, Miottov rječnik predstavlja značajan doprinos proučavanju dijalektologije u Dalmaciji.

B I L J E Š K E

---

¹ Osvrt na to djelo napisao je R. Vidović: Koristan rječnik (Luigi Miotto: *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Lint, Trieste, 1984) u časopisu *Odjek*, Sarajevo, br. 9, 1985, str. 25.

² Biografske podatke uputio je sam autor dr D. Kečkemetu, koji mi ih je ljubazno dao na uvid za ovaj osvrt.

³ L. Miotto: *Contributo ad un vocabolario del dialetto italiano della Dalmazia, La Rivista dalmatica*, Venezia-Roma, 1967—1979.

⁴ R. Vidović, o. c.